

SANT MARTÍ DE TOUS
PROJECTE LEADER
2015

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ / PRESENTACIÓ

OBJECTIUS

GUIA D'ESTIL

SENYALÈTICA DESENVOLUPADA

RECULL CARTELLERES DESENVOLUPADES

RECULL FOTOGRÀFIC CARTELLERES I ACTUACIONS

INTRODUCCIÓ / PRESENTACIÓ

Introducció / Presentació

En les següents pàgines d'aquest document, es planteja un projecte pel foment del turisme de qualitat a partir de la conservació i posada en valor del patrimoni rural, que consisteix en la interpretació del patrimoni cultural, natural i històric per a la descoberta del municipi a través de l'arranjament d'una ruta degudament senyalitzada. La senyalització turística i patrimonial neix de la necessitat de dotar el municipi de Sant Martí de Tous amb mecanismes per al millor coneixement del seu patrimoni. Planteja doncs, un projecte de dinamització turística a través d'una ruta temàtica que permetrà crear un discurs a l'entorn del patrimoni, el paisatge i la història del municipi. Aquesta intervenció anirà acompanyada de l'adequació d'alguns dels elements localitzats en sòl rústic, per a la seva millor interpretació.

Aquest projecte, s'engloba en els treballs que s'estan desenvolupant des de l'ajuntament en els darrers anys tant des del punt de vista de la recerca històrica i patrimonial (amb tots els elements patrimonials inventariats tant per l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat, inventaris de construccions de pedra seca, com per estudis i publicacions locals) com per la implementació d'activitats per a la difusió i recuperació del patrimoni cultural del municipi.

El promotor del projecte és l'ajuntament de Sant Martí de Tous i ja tenia previst realitzar aquest projecte a mig termini. El context econòmic actual ha endarrerit la realització del mateix. La convocatòria dels ajuts per a la diversificació econòmica de les zones rurals del programa Leader i en concret dins la mesura 323 de la conservació i millora del patrimoni rural, és el marc idoni per presentar-se i poder executar en el cas que es concedeixi l'ajut. Sant Martí de Tous és un municipi de 1184 habitants (IDESCAT 2013) amb una superfície de 39,2 km². Es considera una zona prioritària per a l'inversió pública de fons Leader, ja que és una zona rural desfavorida i amb menys de 5.000 habitants.

T

OBJECTIUS

Objectius

La proposta tècnica d'aquest projecte amb la conservació i posada en valor del patrimoni a través de la senyalització interpretativa d'una ruta temàtica, deixa la porta oberta a una futura connexió d'aquesta ruta amb els municipis veïns d'Argençola i Jorba, Santa Margarida de Montbui, Santa Maria de Miralles i Bellprat (Anoia), i Santa Coloma de Queralt (Conca de Barberà), amb els quals comparteixen un mateix territori, patrimoni i història, per tal de crear un producte més ampli que reforci un projecte de desenvolupament econòmic i sostenible del territori.

OBJECTIUS GENERALS:

- Dotar el municipi de Sant Martí de Tous amb mecanismes per al millor coneixement del seu patrimoni.
- Oferir al visitant un eina per a què pugui fer una visita en les millors condicions i facilitar així la seva interpretació.
- Reforçar el concepte del municipi de Sant Martí de Tous com indret turístic sostenible i amb un gran valor patrimonial tant des del punt de vista natural com cultural.
- Involucrar la població local en els projectes del poble i la seva vinculació històrica, cultural i paisatgística.
- Promoure l'economia a través de la dinamització turística de qualitat.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

- Interpretar diversos elements patrimonials mitjançant senyalització informativa. Posada en valor del patrimoni rural del territori.
- Netejar i adequar els elements patrimonials que estiguin en deteriorament, garantint l'accessibilitat als visitants i a la ciutadania en general.
- Crear un itinerari senyalitzat que comuniqui els nuclis i les masies del sud-est del terme, garantint un equilibri territorial. Creació d'infraestructura turística (punts informatius a l'aire lliure).
- Adequar la xarxa de senders amb senyals direccionals pel correcte guiatge dels visitants.
- Garantir la conservació i la posada en valor dels elements patrimonials.

T

GUIA D'ESTIL

**Tipografia corporativa
i estil editorial**

BERTHOLD AKZIDENZ GROTESK
CONDENSED
Per al nom del projecte.

SANT MARTÍ DE TOUS

BERTHOLD AKZIDENZ GROTESK
BOLD CONDENSED
Per al títol de la secció.

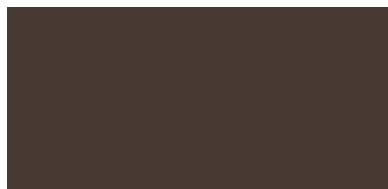
PRESENTACIÓ

BERTHOLD AKZIDENZ
GROTESK REGULAR
Per a text descriptiu.

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed diam nonummy nibh euismod tincidunt ut laoreet dolore magna aliquam erat volutpat.

Colors corporatius

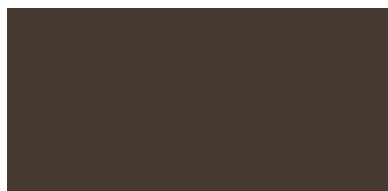
CAPÇELERA PLAFÓ
CMYK 59. 59. 73. 70

FONS PLAFÓ
CMYK 21. 27. 70. 6

TEXT
CMYK 59. 59. 73. 70

SENYALÈTICA DESENVOLUPADA

Anotacions i detalls

SANT MARTÍ DE TOUS

EL POBLE DE TOUS

Sant Martí de Tous és un municipi situat al sud-oest de la comarca de l'Aiguà, a poca distància de la seva capital, Igualada. Té una extensió de 28,84 km² i el format del nucli de població de Sant Martí de Tous (Fidó), amb com diverses masies repartides pel terme.

El punt central del municipi és el nucli de Tous, que és com popularment es coneix el poble. En aquest, hi trobem restes del seu passat medieval, com l'imponent castell, al carrer de les Voltes o els seus carrers estrets, però també altres elements d'un gran interès patrimonial, com pot ser l'església parroquial. És també tradició llegendar: aquí se celebra el Festival de Llegendes de Catalunya, un certamen que reuneix milers de persones i on les llegendes són les principals protagonistes.

HISTÒRIA

El poble de Tous té més de mil anys d'història, però el seu entorn ja estava ocupat molt abans. Tal com demostren els nombrosos jaciments arqueològics del municipi que es remunten al neolític i que, tot i no mai tenen cap a les etats de bronze i del ferro ni del període ibèric.

Les primeres referències de conquesta del territori i la vila de Tous venen contemporànies a Carlet i Pícol. Fou però, al s. X, quan es configura el territori actual de Tous. Es comença a repoblar l'indret i es construeixen alguns dels edificis que s'han conservat fins avui: el castell i l'ermita de la Roqueta, Sant Pere de l'Em, el mas de l'Abadessa i la primera església de Santfons, o d'altres que han desaparegut, com el castell de Fiol o el de Fla. És un període en el que els senyors de Tous hi veuen una màxima explotació i creixement, amb destacats Bernat de Tous. Al segle XVI, els drets del castell de Tous passen al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, que els gestiona fins a l'any 1850, quan les desamortitzacions fan que les múltiples possessions que tenia el castell passen a diverses mans. Quasi mil anys després, el castell de Tous deixa de ser el centre de la vida política i administrativa del municipi i comença a entrar en joc les institucions públiques, que a poc a poc evolucionaran fins a convertir-se en les que coneixem actualment.

PUNTS D'INTERÈS

CASTELL DE TOUS

Es un gran castell d'estil gòtic que conserva com a principal element un imponent torre anomenada La restauradora posteriora que s'hi han anat realitzant no s'han fet perdre l'estructura original.

Està documentat des de l'any 960, tot i que segurament tenia una precedència més antiga. Fou propietat del fratre dels senyors de Tous del 1328 a 1423, a la fi del segle XVI, fou donat per la seva propietària, Isabel Sapiana, al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, el qual en va conservar la senyoria fins a la desamortització, al segle XIX. Des del 1918 pertany a la família Rogas.

ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MARTÍ DE TOUS

L'església parroquial és un edifici neoclàssic d'una sola nau realitzat al segle XIX i benent el 1884 pel fratre Morgades. La remodelació s'efectuà sobre la planta de franc edifici gòtic, del qual es conserven alguns elements estructurals, com algunes finestres ornamentades, fragments de murs i l'arcada del campanar.

Actualment, l'interior del temple allotja algunes peces singulars: un sarcòfag de pedra del segle XIV, que els estudios vinculats amb la figura de Bernat de Tous, i les pintures conservades del fratre vescomte del Rosar (1565).

CARRER DE LES VOLTES

És un dels carrers més emblemàtics del poble. Està situat clínicament i distribuït al peu des de la plaça Manuel Girona cap al castell, l'església i el renovat carrer de l'Església. El carrer consisteix en dos carrers coberts a sobre dels quals s'han edificat sengles cases. Ambdues construccions utilitzen els arcs, l'arribat d'estribo i els estils barrocs com a decoració. L'edifici més característic d'aquesta passatge cobert és que està flanquejat a banda i banda per dos grans arcs de mig punt adossats amb grans carreus treballats.

CREU DE TERME GÒTICA

Davant l'església hi ha aquesta creu gòtica. El capítell és de planta octogonal treballat amb formes religioses que, per un costat, representa la Mare de Déu amb el Nen i, per un altre, el Crist a la creu. Les avetes de les carreus dibuixen unes columnes. Data del segle XIII-XIV.

CREU DE LES BASILLES

La creu actual va substituir l'original que hi havia en el mateix indret, que desaparegué durant la Guerra Civil Espanyola de 1938-1939. Es va intarcar que la reproducció fos al nivell de fidel possible al model antic.

La creu, amb decoracions anelles, s'alça sobre una columna hexagonal que té una base de pedra granítica de quatre grans.

Des d'aquest punt, hi ha una excel·lent panoràmica del poble de Tous.

MOLÍ DE TOUS

Està ubicat a uns dos-cents metres al sud dels peus del castell de Tous. Actualment, queda poc del que havia estat un dels molins ben més rellevants de la zona. Aproximadament des del segle XVII fou propietat del castell de Tous i del convent de Sant Jeroni de Murtra. El conjunt estava format per dos molins: el molí de Dalt i el molí de Baix.

LES FESTES, LA CULTURA I LES TRADICIONS

LES LEGENDES

Al nostre municipi s'han conservat moltes llegendes que s'han transmes de generació en generació des de la preguerra. Les temàtiques són variades, però totes estan vinculades a la història del municipi i als seus paisatges d'interès natural. Les més conegudes són les de la Canócia Blanca i la Senyora de Tous, però aquest registre és molt més ampli i moltes vegades, els fets històrics han acabat per convertir-se en llegendes.

DE BARCELONA:	DE BARCELONA:	DE BARCELONA:	DE BARCELONA:
PIRE DE SANS	LA CANÓCIA BLANCA	EL SARRAT	LA SENYORA DE TOUS
EL PIRE	LA CANÓCIA BLANCA	EL SARRAT	LA SENYORA DE TOUS
EL PIRE	LA CANÓCIA BLANCA	EL SARRAT	LA SENYORA DE TOUS
EL PIRE	LA CANÓCIA BLANCA	EL SARRAT	LA SENYORA DE TOUS
EL PIRE	LA CANÓCIA BLANCA	EL SARRAT	LA SENYORA DE TOUS

Aquestes llegendes, en aquest codi QR podreu visualitzar les llegendes de Sant Martí de Tous, obra d'Elisa Vidal de Murtra i Es llegendes de Sant Martí de Tous, 2014.

Tot aquest patrimoni immaterial que ens ha arribat fins avui dia va donar lloc a la creació del Festival de Llegendes de Catalunya.

FESTIVAL DE LLEGENDES DE CATALUNYA

El Festival de Llegendes de Catalunya va néixer l'any 2010 amb l'objectiu de recuperar, potenciar i donar a conèixer històries i llegendes populars que coexisteixen entre dels Països Catalans.

El primer cap de setmana de juliol, el poble s'omple d'activitats vinculades a la cultura i la història, on les llegendes són les protagonistes. Totes les activitats són organitzades pel poble i les llegendes més populars dels Països Catalans.

L'activitat principal d'aquest esdeveniment de l'ajuntament de Tous, és el ball de tot el poble, durant la nit de diumenge i el dimarts, on els balladors van ballant una serra amb les llaves fent ponts, zig-zag i que a cada moment, hi ha un moment que sembla que les llaves s'entreguen a punt d'estranyar el capítol, però, de cop volta, la un salt i es posa a tocar de la serra de faules.

BALL DE FAIXES

Es fa cada mes de la Festa Major de Sant Martí de Tous. És un dels pocs balls que queden al país i el més singular de la comarca de l'Aiguà i prop de Tous. Es balla cada 11 de novembre. És una dansa molt vistosa en que els balladors van ballant una serra amb les llaves fent ponts, zig-zag i que a cada moment, hi ha un moment que sembla que les llaves s'entreguen a punt d'estranyar el capítol, però, de cop volta, la un salt i es posa a tocar de la serra de faules.

CARAMELLES

Són un dels actes del calendari festiu més rellevants del poble, amb una gran tradició al centre de Tous prop de la comarca de l'Aiguà i prop de Tous. És una gran participació, de manera que tots de les més populars de la comarca. Les caramelles són unes galetes amb caramels de totes les edats i els joves músics del poble. Com marca la tradició, els ritmes d'entre ells s'entreguen vestits d'hermosos i públics, ballant i fent focs i clavelles.

VISITES GUIADES

Si voleu gaudir d'una altra manera la vostra visita a Sant Martí de Tous, us oferim un ventall de visites guiades pels tots els llocs d'interès orientades a tots els públics.

Informació i reserves

La reserva d'aquestes visites es pot fer a través de l'Ajuntament de Sant Martí de Tous. Adreça: C/ Església, 12 de Sant Martí de Tous. Telèfon: 93 809 60 12. Correu electrònic: st.martitous@iba.cat

PLANELL DEL POBLE

1. S'ha utilitzat diferents formats i recursos fotogràfics especials. En aquest cas s'ha utilitzat una vista aèria mitjançant l'ús d'un Drone, completat amb un grup de fotografies de detall.

2. En aquest element principal i introductor hi trobem un recull de les diferents fotografies realitzades pel projecte que es divideixen segons:

- Vista aèria feta amb Drone
- Fotografia de detall
- Panoràmiques
- Fotografies antigues de recerca d'arxiu.

3. Inclusió d'un QR per tal d'enllaçar-nos a contingut més específic i extens que la gràfica no ens permet. En aquest cas ens enllacem al web municipal on hi podem trobar el text d'una de les principals llegendes del poble.

4. Igualment, aquest mapa topogràfic ha estat treballat específicament pel projecte per ressaltar els elements d'interès a l'hora que mostrem la informació necessària de l'entorn.

Tota fotografia aporta contingut informatiu a la gràfica. No s'utilitza imatge per omplir espai.

Anotacions i detalls

LES VOLTES

SANT MARTI DE TOUS

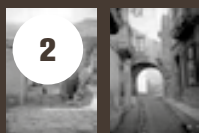
UN CARRER SINGULAR

El carrer més emblemàtic del barri vell del poble és el carrer de les Voltes. Situat clínicament, distribueix el pas des de la plaça Manuel Girona cap al castell, l'església i el renovat carrer de l'Església. El carrer consisteix en dos trams coberts sota de les quals s'han edificat sengles cases. Ambdues construccions utilitzen els arcs, l'embotigat d'entremig i els edificis laterals com a fonaments.

L'element més característic d'aquests passos coberts és que estan flanquejats a banda i banda per dos grans arcs de mig punt adovellats amb grans carreus treballats. D'ambdós arcs, destaca el de les voltes de dalt, per les seves grans dimensions, de gairebé 3 m de llum.

Vista aèria del barri més emblemàtic del barri vell que comprèn l'entorn de l'església de Sant Martí i la basílica de l'església fins a les voltes.

Vista del carrer de l'Església abans que fos cobert. A la part baixa del carrer veiem la plaça Manuel Girona (part de l'arc de dalt de les voltes, la més gran). A la segona imatge veiem el pas que connecta amb el carrer de l'església de la volta inferior. Font: ACAVI - AFME.

LA PRESÓ

A la primera volta, a la plaça Manuel Girona, hi havia la presó del poble. Es tractava d'una petita peça de poc més de 1,5 m x 1,5 m amb un sol accés i una finestra amb barrots. També es comenta que a l'altre costat de la paret es manté un níllon en el qual lligaven els condemnats a "vergonya pública", on eren encadenats a la vista de tots els veïns, com a càstig. Per les petites dimensions, possiblement aquesta petita cella era un espai d'espera abans de traslladar el presoner a poblacions més grans, com Santa Coloma de Queralt, o com a espai de càstig per delictes menors o interns del poble. Als anys noranta del segle XX desaparegué arran d'una reforma de l'edifici.

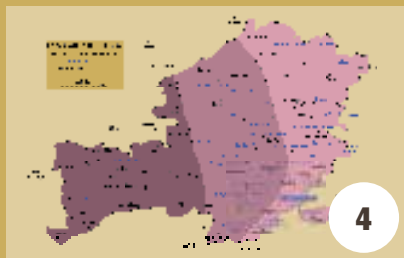

Detall il·lustrat a partir d'una fotografia dels anys 40 del segle XX, en el qual es veu la cel·la on hi ha la presó. Il·lustració: Antoni Riera i Riera.

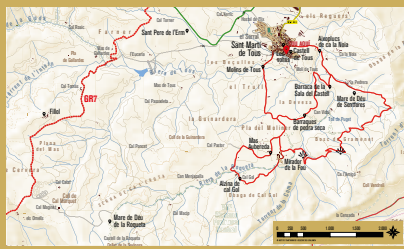
EL LÍMIT DE LA SEGARRA

És poc la població local que associ actualment el poble de Sant Martí de Tous amb la comarca de la Segarra. Possiblement, els padrins sí que ho recorden, atès que en una enquesta que va realitzar la Generalitat de Catalunya l'any 1932 sobre la pertinença de la població a la seva comarca natural, el resultat fou que els habitants del poble no respongué que se sentien de la comarca de la Segarra.

La tradició oral diu que el límit de la Segarra a Tous el marcava el carrer de les voltes, encara que, probablement, fos la serra de Miralles-Queralt la que definia la frontera. Cal no oblidar que per l'oest el nord-oest el municipi limita amb Santa Coloma de Queralt (capital històrica de la Baxa Segarra) i Argencolà (vinculat també amb la comarca natural de la Segarra).

Plànol de la comarca històrica de la Segarra, on s'indica Sant Martí de Tous, al sud-est.

1. Tractament de l'imatge per tal de reflectir els límits de la vila closa històrica de manera visual i senzilla. En aquest cas és una imatge aèria aconseguida mitjançant un Drone.

2. Hem utilitzat imatge d'arxiu, prèvia recerca, les quals obliguen uns esforç de temps de recerca i drets d'imatge importants però que ofereixen una visió molt agraïda pel visitant qui descobreix l'entorn que veu amb ulls del passat.

3. Inclusió d'il·lustracions ideals que facilitin la comprensió d'elements individuals o de detall d'un espai ja desaparegut com és el cas de l'antiga presó.

4. Ús d'elements gràfics i esquemàtic que simplifiquin la comprensió del visitant, que obliguen a un procés previ de concepció de l'element.

Anotacions i detalls

L'alzina de cal Gol

A tocar de les nubes de la masia de cal Gol trobem aquesta majestuosa alzina (Quercus ilex, subespècie italiana), que segons la tradició està, fa més de quatre-cents cinquanta anys que és en aquest lloc. És una de les alzines més antigues de Catalunya i té una altura de més de 20 metres. És un arbre protegit, que forma part del Catàleg d'Arbres Monumentals de Catalunya des de l'any 2000. Està ubicada dins l'Espai Natural Protegit del Sistema Prelitoral Central.

La Masia de cal Gol

Pic en què ja ja de la que heu estat una de les masies més importants de la zona. Tractant als anys setanta del segle XX d'un any n'hi va d'una forta pluja que va ferir per la ruïna i les parets, les quals eren gairebé totes de fusta i no aguantaven la forta ventada. Posteriorment, als anys vuitanta, la família, situada a ponent de la casa, es comença a fer un nou edifici, tot i que podria veure a l'horitzó, fins a mitjan segle XX encara era visible la monumentalitat i la distribució tradicional entre el mas, ubicat al centre, i els coberts agrícoles, en dreta i l'edifici annexos a l'extrem, els quals conserven un perímetre de quasi 700 m² orientat a l'agricultura.

El mas principal estava construït amb carreus de pedra a les cantoneres i amb fusta, depriment ambossada, els murs principals. Presentava parets entre cantoneres identificatives més ben treballades. Les cobertes són a fusta de castany. El mas està a Cal Gol, com altres masies o unitats d'apotecació agrícoles del territori del entorn, s'estructura d'edificacions essencials, com quadres, coberts i pallars, i coberts però també elements destacables de l'arquitectura rural, com podrien ser el forn de pa o els ceps de vi.

3

Espai Natural Protegit Sistema Prelitoral Central

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural

1

2

4

5

1. S'ha utilitzat diferents formats i recursos fotogràfics especials. En aquest cas s'ha utilitzat una vista aèria mitjançant l'ús d'un Drone, completat amb un grup de fotografies de detall.

2. Tota fotografia aporta contingut informatiu a la gràfica. No s'utilitza imatge per omplir espai. En aquest cas tres detalls intenten mostrar diferents aspectes característics de l'arbre.

3. Colors corporatius dels Espais Naturals de la Generalitat. Els elements inclosos en zones protegides fora del nucli urbà han estat adaptats a la normativa específica.

4. Hem utilitzat imatge d'arxiu, prèvia recerca, les quals obliguen un esforç de temps de recerca i drets d'imatge importants però que ofereixen una visió molt agraïda pel visitant qui descobreix l'entorn que veu amb ulls del passat.

5. Mapa d'ubicació dels principals punts d'interès entorn a la ruta del municipi. Aquest mapa ha estat desenvolupat específicament pel projecte.

RECURSOS DESENVOLUPADES

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Benvinguda
Mida gràfica: 1160 x 280 mm

SANT MARTÍ DE TOUS

EL POBLE DE TOUS

Sant Martí de Tous és un municipi ubicat al nord-oest de la comarca de l'Araó, a pocs minuts de la seva capital, Igualada. Té una extensió de 38,84 km² i el formen els nuclis de població de Sant Martí de Tous i Fíllol, així com diversos masos repartits pel terme.

El punt central del municipi és el nucli de Tous, que és, com tradicionalment és conegut el poble. En aquest, hi trobem restes del seu passat medieval, com l'imponent castell, el carrer de les Voltes o els seus carrers estrets, però també altres elements d'un gran interès patrimonial, com pot ser l'església parroquial. És també tradició i llegenda: aquí se celebra el Festival de Llegendes de Catalunya, un certamen que reuneix milers de persones i on les llegendes són les principals protagonistes.

PUNTS D'INTERÉS

CASTELL DE TOUS

Es un gran castell d'estil gòtic que conserva com a principal element una imponent torre emmeridada. Les restauracions posteriors que s'hi han anat realitzant no s'han fet perdre l'essència original.

Està documentat des del any 980, tot i que segurament tenia una procedència més antiga. Fou propietat del linatge dels senyors de Tous, del 1358 a 1423, i a inicis de segle XVI, fou donat per la seva propietaria, Isabel Sabaria, al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, el qual en va conservar la senyoria fins a la desamortització, el segle XIX. Des del 1919 pertany a la família Roig.

ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MARTÍ DE TOUS

L'església parroquial és un edifici neoclàssic d'una sola nau realitzat al segle XIX (benllet el 1894 pel botib Morgades). La remodelació s'efectuà sobre la planta de l'antic edifici gòtic, del qual es conserven alguns elements estructurals, com algunes finestres ornamentades, fragments de mur i fusts del campanar.

Actualment, l'interior del temple allotja algunes peces singulars: un sanctuari de pedra del segle XIV que està situat vinculat amb la figura de Bernat de Tous, i les pintures conservades de l'antic retauler del Rosar (1595).

CARRER DE LES VOLTES

És un dels carrers més emblemàtics del poble. Està situat clàssicament i distribuït al pas des de la plaça Manuel Girona cap al castell, l'església i el nucli antic de l'església. El carrer consisteix en dos trams coberts a sobre dels quals s'han edificat simples cases. Ambdues construccions utilitzen els arcs, l'arribant a l'entorn i els edificis laterals com a trametes. L'element més característic d'aquests passadissos coberts és que estan flanquejats a banda i banda per dos grans arcs de mig punt adovellats amb grans canons treballats.

CREU DE TERME GÒTICA

Davant l'església hi ha aquesta creu gòtica. El capítell és de planta octogonal treballat amb temes religiosos que, per un costat, representa la Mare de Déu amb el Nen, i per un altre, el Crist a la creu. Les avellanes de les canes dibuixen unes columnes. Data del segle XIII-XIV.

CREU DE LES BASULLES

La creu actual va substituir l'original que hi havia en el mateix indret, que desaparegué durant la Guerra Civil Espanyola de 1938-1939. Es va intentar que la reproducció fos al màxim de fidel possible al model antic.

La creu, amb decoracions senalles, s'alça sobre una columna hexagonal que té una base de pedra grànica de quatre grans.

Des d'aquest punt, hi ha una excel·lent panoràmica del poble de Tous.

MOLÍ DE TOUS

Està ubicat a uns dos-cents metres al sud dels peus del castell de Tous. Actualment, queda poc del que havia estat un dels molins ben més rellevants de la zona.

Apeix documentat des del segle XVII i fou propietat del castell de Tous i del convent de Sant Jeroni de Murtra. El conjunt estava format per dos molins: el molí de Dalt i el molí de Baix.

LES FESTES, LA CULTURA I LES TRADICIONS

LES LLEGENDES

Al nostre municipi s'han conservat moltes llegendes que s'han transmes de generació en generació des de la segles. Les temàtiques són variades, però totes estan vinculades a la història del municipi i als seus paratges d'interès natural. Les més conegudes són les de la Cervola Blanca i la Senyora de Tous, però aquest registre és molt més ampli i moltes vegades, les fetes històriques han acabat per convertir-se en llegenda.

DE BALLELLS	FAMÍLIA	DE SESTRE	DE BIERRE
El bany de l'Ànima	La Cervola Blanca i la Senyora de Tous	El Sant Cristòfol	La senyora de la Volta
El bany de l'Ànima	La Cervola Blanca i la Senyora de Tous	El Sant Cristòfol	La senyora de la Volta
El bany de l'Ànima	La Cervola Blanca i la Senyora de Tous	El Sant Cristòfol	La senyora de la Volta
El bany de l'Ànima	La Cervola Blanca i la Senyora de Tous	El Sant Cristòfol	La senyora de la Volta
El bany de l'Ànima	La Cervola Blanca i la Senyora de Tous	El Sant Cristòfol	La senyora de la Volta
El bany de l'Ànima	La Cervola Blanca i la Senyora de Tous	El Sant Cristòfol	La senyora de la Volta

Aquestes vint llegendes i històries, són un recull entret dels llibres, "Tous Memòria Viva" del 1998 i "Tous Memòria Propara" del 1999, d'Elsa Vidal Mas, on hi ha recollides 70 històries.

Per més informació sobre aquestes llegendes, en aquest codi QR podreu visualitzar el llibre D'unes veus. Històries i llegendes de Sant Martí de Tous, obra d'Elsa Vidal Mas, Associació Cultural Els Legendes, Sant Martí de Tous, 2014.

Tot aquest patrimoni immaterial que ens ha arribat fins avui dia va donar foc a la creació del Festival de Llegendes de Catalunya.

FESTIVAL DE LLEGENDES DE CATALUNYA

El Festival de Llegendes de Catalunya va néixer l'any 2010 amb l'objectiu de recuperar, potenciar i donar a conèixer històries i llegendes populars que coexisten entre dels Països Catalans.

El primer cap de setmana de juliol, el poble s'omple d'actes i tallers vinculats a la cultura immaterial, on les llegendes són les protagonistes. Totes els racons i carrers són escenari de les històries i les llegendes més populars dels Països Catalans.

L'actes principal d'aquest esdeveniment és l'alegria de Múria. El poble omple l'entornament públic, durant la nit de disabte, i il·lumina tot el nucli antic amb més de 50 mil espelmes que marquen un recorregut de llegendes i històries que culminen amb una última llegenda que convida tots els assistents a cremar les seves pors i angúries dins la Caldera de Tous.

BALL DE FAXES

Es tracta més exactament de la Festa Major de Sant Martí de Tous. És un dels peus balls que queden al país i el més singular de la comarca de l'Araó i prop de Tous. Es balla cada 11 de novembre. És una dansa molt antiga en què els balladors van fent una serra amb les falces fent ponts, zig-zags o cargs. Hi ha un moment que sembla que les falces estiguen a punt d'estranyar el capità, però, de cop i volta, fa un salt i es posa a sobre de la serra de falces.

CARAMELLES

Són un dels actes del calendari festiu més rellevants del poble, amb una gran tradició al darrere de cent anys d'història. Se celebra per Pasqua i hi ha una gran participació, de mans que són de les més properes de la comarca. Les caramelles són places i carrers amb caramelles de totes les edats i els peus mians del poble. Com marca la tradició, els xarats d'entre ells i set anys veuen restes d'herbes públiques, balustrades i fogues i totes i cavalls.

VISITES GUIADES

Si voleu gaudir d'una altra manera la vostra visita a Sant Martí de Tous, us oferim un ventall de visites guiades pels tots els llocs d'interès orientades a tots els públics.

Informació i reserves

La reserva d'aquestes visites es pot fer a través de l'Ajuntament de Sant Martí de Tous, Adreça: C/ Escuelas, 12 de Sant Martí de Tous
Telèfon: 93 809 60 02
Correu electrònic: sm.martito@iba.cat

PLANELL DEL POBLE

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Castell i Santa Maria de la Roqueta
Mida gràfica: 325 x 1189 mm

CASTELL I SANTA MARIA DE LA ROQUETA

CASTELL DE LA ROQUETA

El castell roquer de la Roqueta (720 m d'altitud) és de mitjan segle X i fou entregat pel comte de Barcelona, Borrell II, a Isarn fill de Sal·la. Al primer terç del segle XIII n'era propietari Guillem de Cervelló, qui el llegà al seu fill Guerau, que morí a la conquesta de Mallorca el mateix any de rebre'l. En el testament, Guerau deixà el castell al monestir de Santes Creus, el qual en disposà fins a l'abolició dels senyories (s. XIX). A finals de l'edat mitjana el poblament ja no apareix en la documentació fins que a principis del segle XVIII es torna a esmentar el terme de la roqueta amb 9 focs, possiblement per la necessitat de recuperar noves terres de conreu.

El castell, actualment, està completament arruïnat a excepció d'un angle i d'una paret orientats a migdia, els quals, per la part interior, disposen encara d'un parell d'arcs que haurien format part d'una sala. La volta d'aquesta sala hauria estat de pedra i està també ensorrada. A la part més superior del turó hi ha evidències d'una mur, que possiblement correspondrien a la torre original del castell, a la qual posteriorment s'hauria afegit una ampliació: el mur de l'edifici que encara es conserva.

Vista aèria del parny de parell conseruor del castell, situat a primer terme, el capdamunt del turó, on l'espaldat de roca i terres de deforça, també s'observa l'església de Santa Maria de Fil·lol.

SANTA MARIA DE LA ROQUETA DE FIL·LOL

La primera citació de l'església és de l'any 1079 quan una dona anomenada Ermessenda va donar quatre marcsos (moneda medieval generalment d'or) per a l'obra de Santa Maria i quatre més per a Sant Miquel (la capella del castell de la Roqueta).

Inicialment fou església parroquial, però passà a ser sufragània de Fil·lol a l'alta edat mitjana. L'edifici visqué una vida paral·lela a la del castell i també passà a ser possessió del monestir de Santes Creus l'any 1229, el qual mantingué el culte fins a mitjan segle XX.

Vista de l'interior del cor que es conserva. Església l'any 1940 després que fos cremada durant la Guerra Civil Espanyola de 1936-1939, i un detall de la cornisa esculpida. Foto: ACAN/ARNA.

Arquitectònicament, l'edifici és interessant sobretot a la part de l'absis. D'estil romànic tardà, possiblement del segle XII, l'exterior és poligonal (de nou cares) tot i que l'interior és semicircular. La nau la formaven també un parell d'absidioles, de les quals una ha desaparegut. Aquesta nau, molt més llarga que l'actual, s'hauria ensorrat amb els terratrèmols del segle XV i fou escampada quan es restituí, no per la qual mostra una certa desproporció.

En l'àmbit decoratiu, l'edifici conservava alguns motius esculpits: una figura d'una còrnoia (que simbolitzava la família Cervelló) sobre la llinda d'entrada de la porta del cementiri, que fou robada l'any 1994, i un capiteu inserit en un mur inferior en el qual apareixia un falcó, també furat. A part d'aquests elements destacats, també caldria ressaltar el treball acurat dels picapedrers, els quals dibuixen les seves marques en bona part dels carreus.

Moltes dècades carreu de la façana encara mostren la qualitat de les marques dels picapedrers. El falcó sobre alguna absidiole.

PRODUCCIONS

(2023) Produccions i Turisme (amb la col·laboració de l'Institut d'Estadística de Catalunya)

Gràfica: Poligràfic (www.poligrafic.com)

Edició: Poligràfic (www.poligrafic.com)

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Santuari de Sentfores
Mida gràfica: 325 x 1189 mm

SANTUARI DE SENTFORES

SANT MARTÍ DE TOUS

SANTUARI

El santuari maria de Sentfores apareix documentat al final del primer terç del segle XIV, malgrat que el topònim del lloc se cita l'any 1096. L'edifici original romànic possiblement fou construït entorn del segle XII, en la mateixa època en què s'aturaria l'actualment desapareguda talla romànica policromada. La primera menció de l'església es documenta l'any 1294 amb el nom de "Sentfores". La talla, descrita com una verge sedent amb l'infant assegut al genoll dret que estaria tallada per veure a frontalment, pel que sembla estava en molt mal estat (havia perdut el braç esquerre). Als anys 50 del segle XX fou traslladada per ser restaurada i la talla s'extravià.

Interior del santuari amb el cancrió i la imatge de la Mare de Déu al centre. Vista del santuari.

Fotografia del santuari de l'any 1932 feta per Lúcia Procopi. Fons ACAN-ARCA.

De l'antic edifici romànic, encara avui n'és desconeguda l'ubicació exacta i popularment es creu que hauria estat en algun punt entorn de l'actual santuari. L'edifici que hi ha avui fou aixecat a mitjan segle XVII (1656) per Joan Nasich, el qual planificà una planta de creu llatina amb dues capelles laterals. Sobre el creuer hi ha una cúpula, la qual conserva reminiscències dels frescs que la decoraven.

Actualment, el santuari exposa una talla neoromànica ubicada en un cancrió del creuer de l'església, el qual està datat de l'any 1777 i que fou sotmes a una important restauració l'any 1993. Al costat meridional de l'església trobem l'antiga residència dels ermitans. Actualment, Dilluns de Pasqua se celebra el principal aplique.

MARE DE DÉU DE SENTFORES

Segons les antigues tradicions, la imatge de la Mare de Déu es creu que és una talla trobada, com tantes altres, en temps de la reconquesta al cim de la muntanyeta que hi ha al davant mateix del santuari, a ponent. Fou descoberta per un pastor de can Bossanya (actual can Ribà) tot guardant el ramat per aquells indrets.

La llegenda conta que el pastor va col·locar la imatge dins el saró per ensenyar-la al vespre als seus patrons, però que quan va voler ensenyar-la ja no hi era. Aquest fet es repetí tres vegades, fins que la gent del terme del castell de Tous decidí que aquest era el lloc on calia edificar un petit santuari per allotjar la imatge.

Detall d'un detall de la primera meitat del segle XX que reproduïa la talla original de la Mare de Déu, vestida amb un dels característics vestits de les senyales del segle XIX. Aquest detall és una recreació de l'artista i de la devoció popular dels veïns per la Mare de Déu de Sentfores.

PRODUCCIONS

(2023) Produccions i Tutorials (www.tutorials.com)

Desarrollo: Produccions i Tutorials (www.tutorials.com)

© 2023 Produccions i Tutorials (www.tutorials.com)

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Castell i església de Sant Martí de Tous
Mida gràfica: 422,5 x 1189 mm

CASTELL I ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ DE TOUS

SANT MARTÍ DE TOUS

CASTELL DE SANT MARTÍ DE TOUS

La història del castell de Tous apareix documentalment l'any 960, per bé que els inicis històrics realment semblen que podrien ser anteriors. És justament durant aquesta època quan es durà a terme la conquesta i poblament de la conca d'Odena pels comtes de Barcelona. De fet, el primer document en què s'esmenta el castell de Tous ("Tous") és la donació d'aquest mateix castell que el comte de Barcelona, Borrell II, fa a la seu de Vic l'any 960 per afavorir el poblament d'aquestes terres, en aquella època de frontera. El 990 unes dèries (atacs sarraïns) molt virulents, combinades amb unes greus secades i epidèmies de pesta, van deixar el poble desert. El repoblament es feu de nou l'any 1023, dirigit sobretot pel bisbe Oliba i el leuít Guillem d'Oió (o de Mediona), el qual va reedificar el castell de Tous i el va encomanar a un vicari o castlà anomenat Bernat de Tous, iniciant d'aquesta manera un dels límits

més singulars del país. En la documentació d'aquesta època trobem que els castells de Montbui, Ocelló i Tous es diu que estan situats "in ipsa marca extremitatis Ausone, in paribus Spanie", és a dir, a l'extrem de la frontera d'Ausona, tocant a l'Espanya. Amb el nom d'Espanya s'entenia aleshores la terra ocupada pels sarraïns.

Els límits dels territoris del castell de Tous van ser habituals, ja que ben aviat se separà del terme de Montbui i entrà en conflicte amb el terme veí de la Roqueta. El mateix dels Tous al castell es consolidà al llarg dels segles XI, XII i XIII, fins que a principis del segle XV perderen el castell al no poder fer front als grans deutes que temen, fet que donà lloc a la coneguda llegenda de la senyora de Tous. La propietat del castell va anar canviant de mans, fins que fou donat al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, el qual en conservà la possessió fins a les desamortitzacions del segle XIX. Actualment és propietat de la família gualadina Rojas.

Vista aèria del castell, situat a 450 m d'altitud, amb l'església de Sant Martí al peu.

Arquitectònicament, és un gran castell d'estil gòtic que conserva com a principal element, i més destacable, una imponent torre emmerletada. L'edifici, que fou parcialment destruït per un incendi provocat pels castells l'any 1508 i pràcticament només se'n salvà la torre, segons explica P. Madoz l'any 1849, ha estat també força transformat com a residència. Altres espais d'interès del castell són el pati d'armes, des del qual únicament es pot tenir accés a l'entorn, la capella i el celler. La llegenda diu que del celler sortia un passadís, ara enfonsat, que portava fins al molí de la Roda, al peu de la riera.

Vista de la creu de terme gòtica situada a les afores del poble del qual desmarxa clarament com element d'organització i control l'any 1918. J. Vilardebó. Fons ACAJ-ARF.

Vista aèria del castell.

ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MARTÍ

L'església parroquial és un edifici neoclàssic d'una sola nau refet al segle XIX i benèl el 1904 pel bisbe Moragas. La remodelació s'efectuà sobre la planta de l'antic edifici gòtic, del qual es conserven alguns elements estructurals, com ara algunes finestres ornamentades, fragments de murs i l'escala del campanar.

Actualment, a l'interior del temple es conserven alguns elements de patrimoni singular. Destaca un sarcòfag de pedra del segle XIV, que els estudis vinculen amb la figura de Bernat de Tous (1135). L'element principal del sarcòfag és la tapa, en la qual està esculpida la figura ja cent d'un cavaller amb els guarniments d'armes i cota de malla pertinenents, i completat amb la figura d'un lleó als peus. També són interessants les pintures conservades de l'antic retaule del Roser (1595), que haurien estat fetes pel frare de Sant Jeroni de la Murtra, Damià Vicens. Aquestes pintures, amagades entre murs durant la Guerra Civil Espanyola de 1936-1939, són actualment unes excel·lents peces de l'escassa obra pictòrica conservada del Renaixement català.

Parroquia del terme de Tous (parroquia parroquial de Sant Martí de Tous) l'any 1928. És fragmente conservat del retaule del Roser en relleu de la capella perquè hauria estat amagat. Fons ACAJ-ARF.

Vista de l'interior de l'església.

Detall de la creu de terme gòtica, ubicada davant de l'església.

Detall del sarcòfag que representa un cavaller a cavall de Tous.

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Alzina cal Gol PEIN
Mida gràfica: 1350 x 450 mm

L'alzina de cal Gol

A tocar de les ruïnes de la masia de cal Gol trobem aquesta majestuosa alzina d'ouceiro iuc, subespècie italiana, que segons la tradició oral, fa més de quatre-cents cinquanta anys que és en aquest indret, envoltada de camps de conreu de pèsols de la zona de Guat, que ocupen Sant Martí de l'Inda dels municipis veïns de Santa Maria de Miralles i Omp.

Es tracta de l'arbre amb el portamata més gran de la comarca del Pallars Jussà, que amb una de les alzines més altes 112 m, les seves branques han crescut molt a llarg del temps, propiciant que s'entrellaci i creixi formes que fan generar una certa imatge de misteri en l'entornant col·lectiu.

Una d'aquestes formes és coneguda com l'Ull de Ciclop, per la forma d'ull que té i la monumentalitat del tronc.

L'alzina és un arbre de la família de les fagàcies, característiques de la riba mediterrània. Son de fulla perenne, que acostuma a ser de color verd fosc al revers i més blanc i pediat al revers. L'espècie destaca per la grandesa i el color fosc. És un arbre protegit, que forma part del Catàleg d'Arbres Monumentals de Catalunya, des de l'any 2000. Està ubicat dins l'Espai natural protegit del Sistema Preitoral Central.

Fotografia de l'arbre de l'ouceiro iuc, subespècie italiana, que segons la tradició oral, fa més de quatre-cents cinquanta anys que és en aquest indret.

Fotografia aèria de l'arbre.

Fotografia de l'arbre de l'ouceiro iuc, subespècie italiana, que segons la tradició oral, fa més de quatre-cents cinquanta anys que és en aquest indret.

Fotografia de l'arbre de l'ouceiro iuc, subespècie italiana, que segons la tradició oral, fa més de quatre-cents cinquanta anys que és en aquest indret.

La Masia de cal Gol

Poc en queda ja de la que havia estat una de les masies més importants de la zona. Tot i així, al llarg del segle XX s'encorren fruit d'una forta pujada que va ferir per la totalitat les parets, les quals ara queden totes de pedra i no aguanten la forta arrencada. Posteriorment, als anys vuitanta, la pedrissa, situada a ponent de la casa, es cremà per un llamp. Actualment, només resten una quarta part dels murs. Tal com podem veure a la fotografia, fins a mitjan segle XX encara era visible la monumentalitat i la distribució tradicional entre el mas, ubicat al centre, i les cobertes agrícoles, que abans i fins a mitjan segle XX encara eren visibles i tenien suficient arrencada a l'entorn, els quals creaven un paisatge de quasi 700 m d'entorn a l'edifici.

Documentalment, la família Guat, propietària del mas de cal Gol, apareix esmentada en un cadastre de 1914, en el qual s'identifica Bartomeu Guat. Posteriorment, en un cadastre de 1924 de Masia Guat, el de Bartomeu, ara apareix esmentat per primer cop el mas Guat, nom el qual ha d'existir fins a l'actualitat. No obstant això, no seria descartable pensar en una procedència més antiga del mas, el qual d'arç que se'n té constància, ha estat en mans de la família Guat.

Fotografia del mas de cal Gol, una de les masies més importants de la zona.

Fotografia aèria de l'edifici, un bon exemple de l'arquitectura rural.

Espai Natural Protegit Sistema Preitoral Central

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural

Producció: Institut Pallares i Turisme (www.institut-pallares.com) i Oficina Projectes i Anàlisi (www.proyectos.com) Lluís Colls (www.colls.com)

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Els Molins de Tous
Mida gràfica: 1160 x 280 mm

ELS MOLINS DE TOUS

ELS MOLINS DE TOUS

El territori del municipi de Sant Martí de Tous té un gran patrimoni històric i cultural, que es reflecteix en les seves característiques geogràfiques i humanes. El patrimoni històric i cultural del municipi és molt ric i divers, amb molts elements que fan d'aquesta zona un lloc molt interessant per visitar i conèixer.

El patrimoni històric i cultural del municipi és molt ric i divers, amb molts elements que fan d'aquesta zona un lloc molt interessant per visitar i conèixer.

MOLÍ DE TOUS

Està situat a uns 200 metres del casc urbà del municipi de Tous, amb el qual reparteix la mateixa història i tradició. El molí de Tous és un dels molins més importants de la zona de Tous, ja que ha estat en funcionament durant molts anys.

El molí de Tous és un dels molins més importants de la zona de Tous, ja que ha estat en funcionament durant molts anys.

MOLÍ DE CAN GALLARDES

Aquest molí està situat a l'oest de la zona de Tous, a prop de la zona de Can Gallardes. És un dels molins més importants de la zona de Tous, ja que ha estat en funcionament durant molts anys.

Aquest molí està situat a l'oest de la zona de Tous, a prop de la zona de Can Gallardes. És un dels molins més importants de la zona de Tous, ja que ha estat en funcionament durant molts anys.

MOLÍ DEL MASET

El molí del Maset està situat a l'est de la zona de Tous, a prop de la zona de Can Gallardes. És un dels molins més importants de la zona de Tous, ja que ha estat en funcionament durant molts anys.

El molí del Maset està situat a l'est de la zona de Tous, a prop de la zona de Can Gallardes. És un dels molins més importants de la zona de Tous, ja que ha estat en funcionament durant molts anys.

SANT MARTÍ DE TOUS

Departament de Cultura de Catalunya

52

Consorci de Turisme de Catalunya

Departament de Turisme de Catalunya

Consorci de Turisme de Catalunya

Consorci de Turisme de Catalunya

Departament de Turisme de Catalunya

Consorci de Turisme de Catalunya

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: La Sala del Castell
Mida gràfica: 330x 1189 mm

LA SALA DEL CASTELL

SANT MARTÍ DE TOUS

La Sala del Castell és una curiosa construcció que es caracteritza per unes solides parets de pedra ben treballades disposades en planta el·líptica. Actualment, es desconeix quina era la funció d'aquesta estructura. Hom sempre l'ha anomenat la Sala del Castell, però ateses les seves característiques arquitectòniques difícilment estem parlant d'una construcció militar defensiva. Aquest edifici no ha encuriosit pas poca gent i són diverses les teories que s'han desenvolupat a l'entorn d'ell. Algunes persones apunten que la consistència dels murs i la bona fabrica de les parets, inclosa una finestra de mig punt situada a la part de l'estructura, apuntarien a la possibilitat que fossin les restes d'alguna capella o ermita medieval, possiblement romànica. El cert és que avui dia totes aquestes especulacions no s'han pogut aclarir, així que l'interrogant sobre si es l'antiga església romànica de Sentfores, una ermita perduda o la sala d'un castell continua sense resoldre's.

Vista aèria de la Sala del Castell, on destaca sobretot la planta el·líptica perfectament definida.

A mitjdia, fins a l'any 2014, es conservava una barraca de pedra seca adossada al mur sud de la Sala. De poca entitat, era de planta exterior quadrada i planta interior circular. Malauradament, l'estructura s'ha ensorrat completament.

Vista del mur lateral, on es poden apreciar les bandes dels canals de gran diàmetre.

Detall del 'marcadó' d'una possible finestra amb arc de mig punt.

Detall de la barraca de pedra seca adossada al mur, perduda recentment. Foto: Ena Vidal.

Vista frontal de la Sala del Castell, on es pot observar la seva singular estructura.

ALBELLÓ DE PEDRA SECA

Uns cinquanta metres més avall trobem aquesta curiosa construcció de pedra a l'altura del barranc i coberta pel camí, exceptuant-ne l'entrada i la sortida. A la part inferior podem contemplar la part més bella d'aquesta construcció, amb l'arcada que continua a l'interior amb una volta de canó lleugerament apuntada. Cal destacar la col·locació ben encaixada dels carreus de pedra calcària, que creen una magnífica harmonia.

L'albelló es construïa en aquells indrets on era necessari que l'aigua tingués una sortida, ja que quan plovia se'n podia acumular molta quantitat. Podia ser habitual en construccions rurals com caseses, masies, ermites o altres focs on l'aigua de la pluja s'acostumava a córrer, per evitar-hi danys, s'obrava l'albelló amb unes conduccions soterrades amb entrada i sortida per a l'aigua. En alguns marges també trobarem aquest tipus de canalitzacions, que recullen l'aigua uns metres més amunt del marge per conduir-la'n fora per la seva part més baixa.

Detall de l'albelló a peu de marge. A l'interior es pot veure com algunes albellons estan muntats, però, malgrat tot, sempre la volta arriba.

PRODUCCIO
INSTITUT D'ESTUDIS I TÈCNIC D'INICIACIÓ
CONEIXEMENTS RURAIS (www.germita.com)
L'Agència de l'Aigua (www.agencia-aigua.com)

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Panoràmica PEIN
Mida gràfica: 1350 x 450 mm

Espai Natural Protegit Sistema Prelitoral Central

Espai Natural Protegit
Sistema Prelitoral Central

La major part del sud del terme municipal forma part de l'espai natural protegit del Sistema Prelitoral Central. Aquest espai ocupa a Sant Martí de Tous 552,20 hectàrees i representa un 15 % de la superfície del terme.

El principal interès és que constitueix un espai de transició entre els altiplans costaners, catalans i les serralades prelitorals. Es caracteritza per un paisatge format per un mosaic de conques, boscals, torrens, camps de conreu i zones boscoses. El predomini de pi blanc (*Pinus halepensis*), la garriga (*Pinus nigra*), les acònies, les rouredes i el castanyer.

També es poden trobar el pi negre (*Pinus sylvestris*) o el pi piromor (*Pinus peuce*), prop de les roques, i que marca la zona de transició a altres ecosistemes. Per que fa a la flora, cal destacar el galban (*Platanus acutifolia*) i l'almorquí (*Quercus ilex*).

Presenta una gran diversitat de fauna, de la qual destaquem ramblers com el franc (*Mus mus*), la guineu (*Lepus sylvaticus*), la lepina (*Merula sylvatica*), la musca (*Musca domestica*), l'escorç (*Cicada sp.*), el rató de bosc (*Glironia sylvatica*) o el senglar (*Sus scrofa*), les boscoses, com el sàlter (*Salix atrocinerea*), la malva (*Malva sylvestris*), el picot garzer gris (*Chondestes motacilla*) o la perdiu roja (*Francolinus tinnunculus*) i garrinyes com l'agulla (*Upupa episcopus*) i el torçador (*Falco tinnunculus*).

Punts d'interès

Saltant de la Fou
Es un dels paisatges més espectaculars del municipi, i probablement el més fotogràfic. La Fou és un saltant d'aigua d'un gran ritme del qual s'obté vista geomorfològica, hidrogràfica i paleontològica.

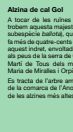
En temporades més humides i sobretot en períodes de pluja, es d'una enorme boira blanca que arriba fins a la falda i recorre el avall que produeix un contacte amb l'aigua entornada. La sensació de màgia que produeix l'interès juntament amb l'aigua calent, les gemes i el fang dels vells fonts i fonts antigues.

A l'entorn de la Fou podem trobar nombroses balnes i coves, entre elles, la cova del Diabre, la més coneguda.

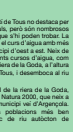
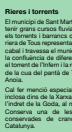
Albina de cal Gol
A l'hor de les vistes de la masia de cal Gol trobem aquesta majestuosa albina (Quercus ilex subespècie pedunculata), que segons la tradició oral, té més de quatre-cents cinquanta anys i que és un espai riu, envoltat de camps de conreu i de pins i de serra de Guàrdia, que separa Sant Martí de Tous dels municipis veïns de Santa Maria de Merlès i Oix.

Es tracta de l'arbre amb el perímetre més gran de la comarca de Anès (4,65 m), així com una de les àltries més altes (12 m).

Rieres i torrents
El municipi de Sant Martí de Tous no destaca per tenir grans cursos fluvials, però són nombrosos els torrents i barrancs que s'hi poden trobar. La riera de Tous representa el curs d'aigua amb més cabal i representa el municipi d'origen a aquest curs de confluència de diferents cursos d'aigua, com el torrent de l'Arç (la riera de la Coca), el riu de la Coca del partit de l'Isac, i desemboca al riu Anès.

Cal fer menció especial de la riera de la Coca, riu més curt de la Vall del Anès (200 m), que té a l'origen de la Coca al municipi de l'Espadanya. Conserva una de les poblacions més ben conservades de cranc de riu subòptic de Catalunya.

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: La Fou PEIN
Mida gràfica: 900 x 450 mm

Espai Natural Protegit Sistema Prelitoral Central

Espai Natural Protegit
Sistema Prelitoral Central

El saltant de la Fou

Un indret excepcional

Es un dels paradís més espectaculars del municipi, i possiblement el més fotografiat. La Fou és un saltant d'aigua d'un gran interès des del punt de vista geomorfològic, hidrogràfic i paleontològic. Destaca pels materials calcaris que han estat modelats per processos càrstics. La riera de la Roqueta és la que la proveeix d'aigua.

En temporades més humides i sobretot en períodes de pluja, és d'una extrema bellesa veure caure l'aigua des de l'algada i el soroll que produeix en contactar amb l'aigua entollada. La sensació de màgia que produeix el lloc, juntament amb l'aigua calenta, han generat al llarg dels segles nombroses llegendes i històries relacionades amb l'indret.

Entorn de la Fou, hi podem trobar nombroses balnes i coves, entre elles, la cova del Diabla, la més coneguda.

Detall de la base del Diabla.

Detall de la Fou en la primavera, en un dia particularment habitual en que el pedrisme fa que les pluges han estat abundants. Foto: Elia Vidal.

Vista ampla de la Fou en la que s'observa la seva espectacular cascada i l'espai que l'entorn fa amb aquest un patrimoni amb patrici herència de tot el patrimoni cultural i natural del municipi de Sant Mateu de Tous.

La llegenda de la Cérvoia Blanca

© Il·lustració: Samuel Martínez Pina.

Diu la llegenda que en el temps en què succeïren els fets, els senyors del castell de Tous eren molt respectats i considerats, però els mancava descendència que perdurés el linatge. En aquells dies, els boscos del castell eren espessos i plens de caça. En una d'aquestes caçades, al bosc de la Devesa, s'aparegué als caçadors una cérvoia blanca que es féu fonèdissa. Des d'aquell dia, es deixà veure tres o quatre vegades més, però sempre amb els mateixos resultats. En l'últim intent per a atrapar-la, aconseguiren acorralar-la a prop de la cinglera. Però... per més que buscaren no la van trobar, i en lloc seu, es toparen amb una nena de bolquers, blanca com la llet i rossa com un fil d'or. Davant d'una treballa tan extraordinària, el senyor se l'endugué amb ell i l'adoptà tot dient: "Si Déu no m'ha donat filla, el destí, sigui quin sigui, ens n'ha aconseguit un".

Passaren els anys i la noia es convertí en una bella donzella, esquivia d'admiradors, que els reptava dient que només seria l'afortunat aquell que li portés viva o morta la cérvoia blanca.

Provarien sort nois vinguts de tot arreu, però, un per un, es donaren per vençuts. Només un pensati més enllà de tota mesura enfollit d'amor. Un dia que descansava estenuat assegut al peu d'una balma dins la Fou es trobà amb un pastor que li preguntà perquè estava tan abatut. El jove li explicà la seva determinació per caçar la cérvoia, i el que seria capaç de fer per aconseguir-ho. El vell li respongué que només a canvi de la seva ànima l'ajudaria. I el jove acceptà!

— Veniu aquí a les dotze de la nit. I quan sentireu la primera campanada del rellotge del poble, veureu passar la cérvoia. Llavors li dispareu i serà vostra. Dit això, desaparegué.

El lloc de la trobada encara avui és conegut com la Cova del Diabla, ja que era ven bé ell sota l'aparència d'un pastor. A la nit, amb l'arc tens a les mans i els ulls a l'aguait, el jove esperava el primer toc de la campana. Al seu so l'anima, com sortit d'enlloc, creuà pel seu davant, però malgrat la ràpida reacció, la sageta només la ferí.

El desesperat, i creient-se burlat altre cop, seguí el rastre de sang, buscària endins fins que s'aparegué davant els seus ulls la visió més fantàstica imaginable. Tenia davant seu una meravellós balma, del cim brotava una cascada cristal·lina que formava un llac d'aigües profundes, cobertes de voltes de pedra i molts. Però, més extraordinari encara, a la vora del llac jolia la noia que s'estimava mentre guaria amb les seves mans la cérvoia ferida.

Es llança als peus de la noia i de genolls li digué:

— He complert. En faràs la meua?

— Complirà la meua promesa, però delca'm fer-te una proposta: fugim d'aquest món per viure junts per sempre.

Tan bon punt el digué que sí, el llac es va obrir i la terra els engolí per sempre. Ni ell, ni ella, ni la cérvoia tornaren a ser vistos mai més.

Extracte de la llegenda recollida per Elia Vidal, "Tous memòria viva. Relats i llegendes". Pàg. 21 a 24. Editorial Claret

Producció
[IN]STIU Patrimoni i Turisme (www.in-stiu.cat)
Geocativa Projectes (www.geocativa.com)
Latipo Gràfic (www.latipo.cat)

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Barraques de pedra seca
Mida gràfica: 330x 1189 mm

BARRAQUES DE PEDRA SECA

SANT MARTÍ DE TOUS

BARRAQUES DE PEDRA SECA

Les construccions de pedra seca són aquelles en les quals la pedra s'usa únicament com a material constructiu bàsic, sense que intervingui cap tipus de morter aglutinant que consolidi l'estructura. Aquest sistema comprèn molta varietat d'elements constructius (barracaques, marges, aixoplucs, peixeres...). Un dels exemples més visibles són les barraques, les quals també es diferencien segons una tipologia. A Sant Martí de Tous, la major part de les existents, condicionades per l'entorn en el qual s'insertaven, les podríem aglutinar en el grup de barraques de vinya.

La barraca de vinya és una construcció obrada de pedra seca que tenia diferents usos i dimensions: d'aixopluc, per guardar-hi eines, alberg de bestiar... Els materials constructius utilitzats sempre són els que es tenien més a l'abast. Normalment, són de planta quadrada o circular i la coberta es fa per aproximació de lloses fins a formar l'ull del sostre, que exteriorment es cobreix amb terra vegetal. La major part les hem de contextualitzar a finals del segle XVIII i al llarg del segle XIX, quan la vinya era el conreu més característic del terme, fins a l'arribada de la plaga de la fil·loxera i el canvi consegüent a cultius cerealicols.

La Casa Gran té la particularitat de tenir un portal únic. Foto: Elias Vidal.

LES BARRAQUES DE VINYA DEL RECORREGUT

Barraca de ca la Brigida

Construcció de planta rectangular amb coberta de falsa cúpula que es cloïu amb nus. Portal d'arc pla orientat a llevant. L'interior no és una habitació estrictament rectangular; segurament per causa de l'adaptació al desnivell del terreny. La pedra utilitzada per a la construcció és pedra pirinyolenc.

Barraca de ca l'Elias

Barraca circular orientada a l'est amb coberta interior de falsa cúpula i recoberta amb terra vegetal a la part exterior. El portal amb llinda de llosa conserva encara la cimera de la façana. La pedra utilitzada per a la construcció és gres o pedra sorrenca.

Foto: Elias Vidal.

Cal Bargasset

Barraca de planta quadrada adossada al marge que destaca sobretot per la seva alcada. La coberta és de falsa cúpula i exteriorment està consolidada amb terra vegetal. El portal, orientat a migdia, és fet amb llinda de llosa. La pedra utilitzada per a la construcció és gres o pedra sorrenca.

Barraca de ca l'Amador

Barraca de planta rectangular construïda amb gres del país. La coberta interior és de falsa cúpula i està coronada amb dues lloses i el terrer exterior. El portal destaca perquè disposa d'una gran llinda amb funcions de llinda. La façana principal està orientada a llevant.

Barraca de la Sala del Castell

Recintament ensorradat, la barraca adossada al mur de la Sala era de planta exterior quadrada, planta interior circular i portal amb llinda de llosa. Construïda amb gres del país, feia temps que l'accés a l'interior no era possible. Estava orientada al sud-est.

Plànols: Xavier Miquel Piqué. Foto: Elias Vidal.

PRODUCCIO
INICIATIU Pàl·lid | Totes les dades actualitzades
Consulta Projectes (www.gub.cat/proj) |
Llicència: CC-BY (www.creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Mas de l'Aubreda
Mida gràfica: 330x 1189 mm

MAS DE L'ALBAREDA

SANT MARTI DE TOUS

UN MAS MIL·LENARI

Conegut també com mas Aubreda o Ubreda, és un dels masos més antics i importants del terme. La seva singularitat històrica queda evident conforme la partida de l'Albareda apareix documentada l'any 960, en el mateix document en el qual s'esmenta per primera vegada el castell de Tous.

La masia, que durant gairebé dos segles fou propietat del castell de Tous, l'any 1190 canvia de mans quan el senyor Ramon de Tous donà, diu en testament que donava aquest mas i el de Guerardes i altres propietats de la localitat de Rocamora a l'ordre de l'Hospital a canvi que la seva viuda i una filla poguessin professar-hi com a monges. Aquesta acció enceta un període de plets amb el Bisbat de Vic, que reclamava les masies que el castell de Tous, Ramon de Tous, havia donat com a dot a l'ordre de l'Hospital, perquè entressin la seva dona i una filla al convent de l'ordre.

La història del mas explica algunes curiositats, que han quedat reflectides en la pròpia distribució dels espais. Una d'aquestes es que durant segles va estar dividit en dos, motiu pel qual hi ha dues portes d'entrada, i és que fins al segle XVI eren dues cases: el mas dels Tosquella i el mas d'en Guerau Mateu, situats al lloc de l'Albareda, fins que va passar a les mans de la família Quadres, que el va comprar l'any 1552.

El mas viu la seva millor època, com tot el camp català, als segles XVIII i XIX, tot i que l'ampliació amb un tercer cos es feu al segle XVII, un període complicat per al camp català. Amb la crisi provocada per la plaga de la fil·loxera, la família Quadres es mudà a Manresa i no hi retornà fins a principis del segle XX, quan reaprengueren l'activitat del mas fins avui.

Vista aèria en què podem observar l'organització tradicional del mas tradicional català. Es caracteritza per un cos central original, amb algunes ampliacions posteriors, entorn del qual s'organitzen els coberts i edificis d'ús agrícola.

EL MAS

En els seus murs és ben viable el pas dels segles i la seva evolució arquitectònica respon en molts casos als cànons constructius de cada època. Conserva elements molt antics, com una gran sala amb grans arcades ogivals. En diferents intervencions es van trobar espàtules defensives, que caldria contextualitzar en alguna edificació defensiva de la frontera de la Marca o en períodes més moderns d'inseguretat rural, com el bandolerisme del segle XVII.

Artísticament a l'interior, l'element més singular són les pintures conservades, de finals del segle XVI, que mostren la representació del viacrucis, fetes possiblement pel mateix taller que s'ocupa del retaule del Roser de Sant Martí de Tous. A l'exterior, cal destacar el portal adovellat de mig punt.

Vista aèria del conjunt arquitectural, vist des del sud.

Vista aèria del conjunt arquitectural, vist des del nord.

ESPAI D'ACAMPADA

A tocar de la masia, hi ha una zona habilitada d'acampada que disposa de diversos serveis com dutxes i cuines, per tal de fer comoda l'estada. Té una capacitat màxima per a 100 persones.

Per a més informació, cal adreçar-se als propietaris de la masia anverna o a l'Ajuntament de Sant Martí de Tous (T. 93 809 60 02)

Vista de l'espai d'acampada, situat a tocar del mas de l'Albareda.

PRODUCCIO
INSTITUT D'ESTUDIS I TÈCNIC D'ENGINYERIA
Gestió Projectes (www.gestio.com)
Lloger: 938 000 000 (www.938000.com)

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Els Aixoplucs de ca la Noia
Mida gràfica: 1160 x 280 mm

ELS AIXOPLUCS DE CA LA NOIA

NOVES TERRES DE CONREU

Antigament, el costat de la riera de Tous, en les zones adreçades, com en gran part del municipi, en plantava vinya. En els treballadors d'Alpuguet, d'Alpuguet i altres llocs, han reconstruït la cuneta de marges de pedra seca per tal de conrear la terra en cas de grans pluges, que eviten provocar la desaparició de les parcel·les. Les zones de conreu ambolades en espais amb un gran potencial per conrear noves terres de conreu, són ara un espai obert.

LES ESCALES DE MARGE

Un altre element que cal destacar són les escales que es poden trobar al marge. Aquestes es construïren a mitjan segle XIX, amb la intenció de facilitar el pas dels aixoplucs, que són una sèrie de petites cases que es construïren a cada marge de la riera de Tous. Es construïren per aconseguir a cada lateral una biga metèlica que permetria al pagès carregar de fassa sense haver de fer la vinya.

EL PONT DE CAL RIBA

Fou construït aproximadament al segle XVII. És un pont de pedra amb una gran dimensió i un gran nombre de bigues. És un pont de pedra amb una gran dimensió i un gran nombre de bigues. És un pont de pedra amb una gran dimensió i un gran nombre de bigues.

LA RIERA DE TOUS

El municipi està travessat per una sèrie de zones i torrents de rieres i torrents, dels quals la riera de Tous, la riera de la Fontana i la riera de la Guàrdia són les més importants. La riera de Tous té a la confluència de la riera de la Guàrdia i del torrent de l'Arca, amb la riera de la Guàrdia, en un punt molt interessant. La riera de Tous té a la confluència de la riera de la Guàrdia i del torrent de l'Arca, amb la riera de la Guàrdia, en un punt molt interessant. La riera de Tous té a la confluència de la riera de la Guàrdia i del torrent de l'Arca, amb la riera de la Guàrdia, en un punt molt interessant.

SANT MARTÍ DE TOUS

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Benvinguda
Mida gràfica: 1160 x 280 mm

SANT MARTÍ DE TOUS

EL PATRIMONI

ERMITA DE SENTFORS

És un dels elements més notables del patrimoni històric del municipi, agraït per la seva història, agraït per l'ambient que ha deixat en l'imaginari col·lectiu. És tracta d'un petit temple dedicat a mil·lars segles XVI (1696 per Joan Naudi) i el qual va planificar una planta de creu llatina amb dues capelles laterals. Sobre el creuer hi ha una cúpula que conserva restes d'arabisme dels frons que la decoraven. S'hi venen una talla romànica (ave desapareguda i substituïda per una rèplica contemporània).

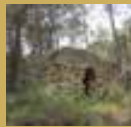
Diluns de Pasqua s'hi celebra un aplíc multitudinari.

BARRAQUES DE PEDRA SECA

Són nombroses al municipi i són tradicions viu del paisatge de la vinya de finals del segle XVIII però sobretot del XIX quan el municipi de Sant Martí de Tous, així com a la resta de la comarca, la vinya era el cultiu predominant.

Es poden trobar de diferents tipus, però les més característiques són les de planta circular i falsa cúpula. Estan construïdes seguint la tècnica de la pedra seca amb diverses filades de pedres que a la coberta es van fent més petites fins a formar un alçada. Podem observar algunes d'aquestes construccions en alguns dels financers que recorren el municipi.

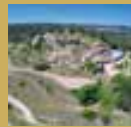
MAS DE L'ALBAREDA

Probablement és un dels masos documentats més antics de la comarca, ja que la primera referència que en tenim és de l'any 960. En els seus murs és ben visible el pas dels segles i la seva evolució arquitectònica respon, en molts casos, als canons constructius de cada època. A l'interior conserva elements molt antics, com una gran sala amb voltes apuntades. En diverses intervencions van aparèixer esgrafits defonnans, que caldrà contextualitzar en alguna edificació defonnica dins la frontera de la Marca. A l'exterior, cal destacar el portal subratllat de mig punt.

FILLÓL

El poble de Filló, o, com es coneix popularment, Fiol, està englobadament situat a 710 m d'altitud. La posició del poble és privilegiada i ofereix una espectacular panoràmica a l'entorn del Sistema Preitoral Central, la serrada de Montserrat i les poblacions de Sant Martí de Tous, Igualada a l'horitzó, entre altres. L'element més destacable és l'església de Sant Cristòfol, que està ubicada en un dels extrems del nucli. És un senzill temple edificat al segle XVIII que ha estat restaurat recentment.

ESPAIS D'INTERÉS PAISATGÍSTIC

ENP DEL SISTEMA PREITORAL CENTRAL

La major part del sud del terme municipal forma part de l'espai natural protegit del Sistema Preitoral Central. Aquest espai ocupa a Sant Martí de Tous 592,26 hectàrees i representa un 15 % de la superfície del terme.

El principal interès és que constitueix un espai de transició entre els altiplans catalans, i les serralades preitorals. És caracteritzat per un paisatge format per un mosaic de roques, brolles, torrens, camps de conreu, zones boscoses. Hi predominen el pi blanc (Pinus halapensis), la pinassa (Pinus nigra), les alzines, les roures i el canarisc. També es pot trobar el pi roig (Pinus sylvestris) o el pi pirogineu (Pinus peuce), propi d'altres indrets, que remunera la seva zona de transició cap a altres ecosistemes.

Presenta una gran diversitat de fauna, on destaquen mamífers com el lleó (Melops melleus), la guineu (Vulpes vulpes) o el senglar (Sus scrofa), así boscosos com el garr (Carniaca glandulosa), el picot graner gros (Dendrocygna magell) o la perdut roja (Alectoris rufina), i rapinyaires com l'aguila daurada (Aquila chrysaetos), l'algot (Bubo bubo) o el xoriguer (Falco tinnunculus).

SALTANT DE LA FOU

És un dels paratges més espectaculars del municipi, i possiblement el més fotogènic. La Fou és un saltant d'aigua d'un gran interès des del punt de vista geomorfològic, hidrològic i paleontològic.

En temporades més humides, i sobretot en períodes de pluja, és d'una extrema bellesa veure caure l'aigua des de l'altura i escoltar el soroll que produeix en contactar amb l'aigua estancada. La sensació de màgia que produeix l'indret, juntament amb l'aigua calenta, ha generat al llarg dels segles nombroses llegendes i històries.

A l'entorn de la Fou podem trobar nombroses balnes i coves, entre elles la Cova del Diable és la més coneguda.

ALZINA DE CAL GOL

A tocar de les ruïnes de la masia de cal Gol trobem aquesta majestuosa alzina (Quercus ilex subsp. ballota), que, segons la tradició oral, té més de quatre-cents cinquanta anys que és en aquest indret, envoltada de camps de conreu i als peus de la serra del Cristó, que separa Sant Martí de Tous dels municipis veïns de Santa Maria de Miralles i Orpi. És l'arbre amb el perímetre més gran de la comarca de l'Aneu (4,65 m), així com una de les alzines més altes (17 m).

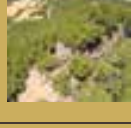

CASTELL DE LA ROQUETA

Poc en queda del que havia estat aquest castell. Encara es veu, però, un dels murs, orientat al sud, així com d'un paredís d'arc que havien format part d'una sala del castell.

Està documentat ja al 960. Als inicis del segle XI pertanyia als Carvello-Alamany, i aquesta el cediren el 1229 al monestir de Santes Creus.

Està situat a 710 m i té unes vistes privilegiades de l'entorn. La seva ubicació estratègica en aquest punt cal situar-la en el context que l'Alneu alonès era territori de frontera.

ERMITA DE LA ROQUETA

Construcció romànica que s'alça a l'entorn del castell de la Roqueta. És un dels edificis més antics del municipi, tant per la seva ubicació com per la seva arquitectura. És d'una sola nau quasi quadrangular, columnada però amb un interior circular i exteriorment poligonal de nou carnes. La volta de la nau és apuntada.

Construïda a la fi del segle XII per la família Carvello, fora del castell, com a paragona per als seus vassalls. A finals del segle XIX entrava pràcticament en ruïnes, fins que al darrer quart del segle XX es va iniciar la restauració. Alguns elements d'interès són: rebats, com un canel oncolòpic que representava la família Carvello o un falcó encapçalat en un capell.

SANT PERE DE L'ERM

Edifici romànic documentat l'any 1074. El 1174 es va voler convertir en monestir però el projecte no va tirar endavant. Avui explica que no s'arribava a entrar mai es convertia en una petita capella rural.

Arquitectònicament, l'edifici actualment està acabat i absolutament allinat en la seva tipologia original. Només als tres absos formen part del fust originalment romànic, en la qual destaca l'absos més meridional per la decoració fustada de lesones i arcuacions ogives que encara és completa.

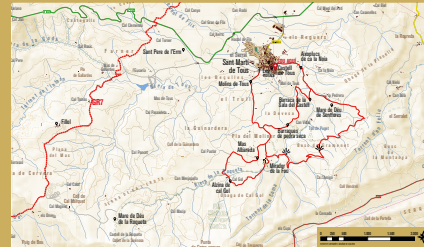
Malgrat tots aquests condicionants, és un temple d'una gran bellesa, ple d'elements anglesos que encara coneixem.

LA SAGRADA FAMÍLIA

Capella neogòtica, construïda l'any 1899. Té una sola nau, coberta amb un absos poligonal i reforçada amb contraforts. La façana principal i dreta amb un portal amb timpà i una gran creu amb estreta de tall pla. El campanar d'espadanya està ubicat a l'extrem de la capçalera.

Té unes boniques vistes al poble de Tous i es a tocar de l'Esplanada, un altre edifici d'interès del municipi.

T

RECULL FOTOGRÀFIC CARTELLERES I ACTUACIONS

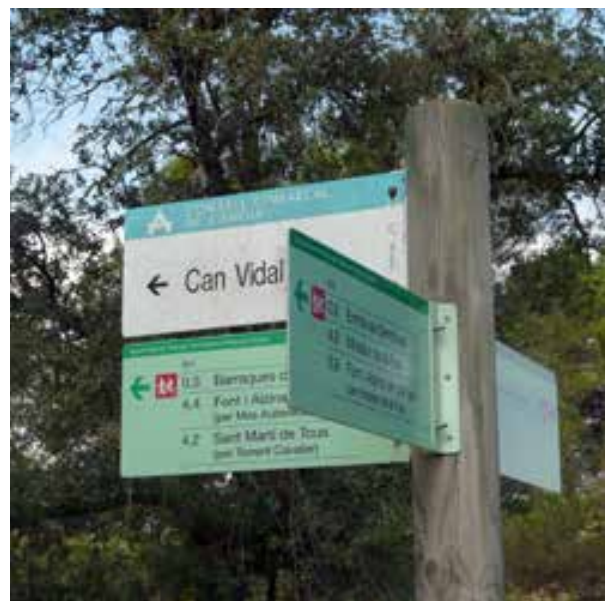

T TOUS TURÍSTIC

[IN]SITU
PATRIMONI I TURISME
www.in-situ.cat